

Vastaus kirjalliseen kysymykseen yksinyrittäjien tukemisesta koronakriisistä selviämiseksi

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Anna-Kaisa Ikosen /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 847/2020 vp:

Mitä tapahtuu käyttämättä jääneille yksinyrittäjien tuille,

miten hallitus aikoo varmistaa, että suomalaiset yksinyrittäjät saavat jatkossa yksilöllisempää tukea selvitäkseen koronaepidemian aiheuttamasta taloudellisesta ahdingosta,

minkälaisia toimenpiteitä hallitus aikoo toteuttaa, jotta koronatuon myöntämisprosessissa jatkossa huomioidaan vahvemmin yritysten, myös yksin- ja pienyrittäjien, monimuotoisuus ja erilaiset toimintaympäristöt,

miten hallitus on arvioimassa ja kehittämässä tukien kohdentamista ja vaikuttavuutta,

mitä terveiden yritysten kaatumisen ehkäisemiseksi aiotaan tehdä, mikäli koronatilanne pitkittyy ja aiemmat tukimuodot lakkaavat,

onko arvioitu, kuinka paljon nyt tarjottujen tukimuotojen väliin on jäänyt väliinputoajia ja

onko nykyisessä tilanteessa mahdollista edistää vaikkapa kokeiluna työpaikkojen syntymistä pienyrityksiin siten, että yrittäjät, joilla ei ole yksin tarjota kuin osaviikkoista työtä, voisivat yhteisesti työllistää henkilön kokopäiväisesti ja jakaa työntekijöiden palkkaamisesta aiheutuneet kustannukset kahden tai useamman yrittäjän yhteistyönä ilman palkkatukea?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kunnat palauttavat viimeistään 30.11.2020 käyttämättä jääneen yksinyrittäjätuen TEM:n ja VM:n momenteille, joista tukea myönnettiin. Mahdolliset uudet toimenpiteet yksinyrittäjien tukemiseksi valmistellaan omana kokonaisuutenaan ja tällöin harkitaan, kohdistetaanko käyttämättä jäänyttä rahoitusta yksinyrittäjätuen seuraavalle kierrokselle.

Hallitus seuraa talouden tilanteen kehittymistä ja on valmistautunut reagoimaan, mikäli talouden tilanne huononee voimakkaasti. Yksinyrittäjien tukemisesta on nyt kokemuksia ja näitä kokemuksia voidaan hyödyntää mahdollisella seuraavalla tukikierroksella.

Viime keväänä yllättäen tullut COVID 19-kriisi aiheutti sen, että ministeriössä jouduttiin nopeasti reagoimaan taloustilanteen nopeaan huonontumiseen laatimalla erilaisia tukimuotoja ja helpotuksia yrittäjien taloudellisiin ongelmiin. Koska oli odotettavissa, että merkittävä määrä yrityksistä on tukien tarpeessa, sovittiin työnjaosta eri organisaatioiden kesken siten, että yksinyrittäjien koronatukien käsittely ja myöntäminen hoidettaisiin kunnissa ja 2-5 henkilöä työllistävien yritysten koronatukihakemusten käsittely ja myöntäminen ELY-keskuksissa. Yli 5 henkilöä työllistävien yritysten tukihakemusten käsittely ja myöntämien sovittiin puolestaan hoidettavaksi Business Finlandissa (BF). Yksinyrittäjätuen käynnistymisen yhteydessä sovittiin lisäksi vielä, että BF ei myöntänyt enää avustuksia yksinyrittäjille. Työnjako oli joidenkin yksinyrittäjien kannalta ongelmallinen, sillä kuntien kautta haettava yksinyrittäjätuki on tarkoitettu toiminnan tukemiseen, kun taas ELY:n ja BF:n tuet ovat kehittämiseen tarkoitettuja tukia. Näin ollen kehittämistoimintaa tavoittelevat yksinyrittäjät jäivät koronatukien ulkopuolelle. Yksinyrittäjien kannalta voidaan pitää haasteellisenä myös sitä, että 2000 euron arvoinen korvaus ei ollut riittävä mittaluokaltaan suurempien yksinyrittäjien tarpeisiin saattaa toiminta taloudellisesti kestävämmälle pohjalle COVID 19 -epidemian aikana ja jälkeen sekä välttää mahdollisia konkurssseja.

Yksinyrittäjätuen onnistumisena voidaan pitää sitä, että tuet saatiin nopeasti yritysten käyttöön. Yksinyrittäjätuen voidaan arvioida osaltaan vaikuttaneen siihen, että konkurssien määrät eivät ole nousseet kevään ja syksyn aikana.

Yksi yritysten käyttöön suunnitelluista koronatuista oli yksinyrittäjätuen ohella kustannustuki. Kustannustuen osalta hallitus on jo linjannut neuvottelussaan 29.9.2020, että yrityksille tulisi avata uudelleen mahdollisuus hakea toimialasta riippumatonta kustannustukea, sillä koronapandemian aiheuttama tilanne on edelleen syksyllä 2020 vaikea useille toimialoille. Kustannustuen valmistelussa on tunnistettu ja pyritty ottamaan huomioon mahdollisimman kattavasti yrityskentän erilaisuus. Tavoitteena on välttää mahdollisimman moni konkurssi ja säilyttää mahdollisimman moni työpaikka Suomessa. Laajempaa liiketoimintaa harjoittavat yksinyrittäjät voidaan ottaa paremmin huomioon jatkossa myös kustannustuen osalta, sillä voidaan arvioida, että kustannustuki II voisi sopia laajempaa liiketoimintaa harjoittaville yksinyrittäjille. Tuen käyttöönottoa valmisteltaessa on tarkasteltu uudelleen kustannustuen kriteereitä, hyväksyttäviä kustannuksia sekä tukikautta ja liikevaihdon vertailukautta. Kustannustuki voisi sopia laajempaa liiketoimintaa harjoittaville yksinyrittäjille, sillä tukikauden pidennys viiteen kuukauteen käytännössä mahdollistaisi myös tuen kohdistumista aiempaa pienemmille yrityksille. Kun kustannuksia voi hyväksyä pidemmältä ajalta, joillakin pienillä yrityksillä haettavan tuen määrä nousee yli 2000 euron. Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan, että vertailukauden liikevaihdon (4kk) raja esitetään poistettavaksi. Kustannustuen ensimmäisessä vaiheessa tukea maksettiin yrityksille, joiden vertailukauden liikevaihto (4kk) on vähintään 20 000 euroa. Liikevaihdon laskun raja on suurelta osin päällekkäinen tuen alarajan kanssa. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain muuttamisesta (HE 205/2020) annettiin 29.10.2020. Eduskunta hyväksyi lain hallituksen esityksen mukaisena 25.11.2020.

Parhaillaan selvitetään myös yksinyrittäjätuen osalta kokemuksia ja oppeja mahdollisen toisen tukikierroksen varalle. Samalla tulisivat arvioitavaksi myös tuen myöntämisen kriteerit. Alustavissa keskusteluissa kuntien kanssa on noussut tarve toimintatuen ohella tukea yksinyrittäjiä myös kehittämisessä. COVID 19 kriisi on aiheuttanut yksinyrittäjille tarpeen kehittää toimintaa, jotta

yksinyrittäjät kykenisivät reagoimaan asiakkaittensa muuttuneisiin tarpeisiin. Yksinyrittäjien toiminnan tukemiseen tarkoitettu tuki ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla yksinyrittäjien tarpeissa kehittää palveluitaan ja tuotteitaan. Yksi keino olisikin tiedottaa yksinyrittäjiä jo olemassa olevista kehittämispalveluista, kuten ELY:n kehittämistuki tai kehittämispalvelut, jotka on tarkoitettu myös yksinyrittäjien tarpeisiin yritysmuodosta ja työntekijöiden henkilömäärästä riippumatta. Keskusteluissa on käynyt ilmi, että kaikki yksinyrittäjien sidosryhmät eivät tunne nykyisin jo käytössä olevien normaaliajan tukimuotojen mahdollisuuksia.

Myös pidemmällä tähtäimellä vaikuttavassa Yrittäjyysstrategiassa huomioidaan yksinyrittäjät yhtenä erityisryhmänä, jonka tarpeet tulisi paremmin huomioida yrityspalveluissa sekä yrittäjien liiketoimintaosaamisen lisäämisessä. Yrittäjyysstrategian luonnos oli lausuttavana maaliskuussa juuri ennen koronakriisin käynnistymistä. Yrittäjyysstrategiaan on päivitetty nyt koronan aiheuttama tilannekuvan muutos.

Strategialuonnoksessa yksinyrittäjät tunnistetaan tärkeäksi ryhmäksi, jonka merkitys on kasvanut. Suomessa tyypillisin yrittäjyyden muoto on yksinyrittäjyys, sillä kaikista yrittäjistä yksinyrittäjien osuus on 69 prosenttia. Yksinyrittäjyys on myös tärkeä keino itsensä työllistämiseksi ja yksinyrittäjyyden määrä onkin kasvanut merkittävästi. Yksinyrittäjyys on ollut 2000-luvun suurimpia työelämän trendejä, sillä yksinyrittäjien määrä on kasvanut yli 60 000 henkilöllä. Nykypäivän yksinyrittäjät toimivat yhä laajemmissa verkostoissa. Koronapandemia voi vaikuttaa myös yksinyrittäjien määrän lisääntymiseen, sillä uusia yrityksiä perustetaan erityisesti alueilla, joita on kohdannut massatyöttömyys. Työttömäksi joutuneille yksi työllistymisen vaihtoehto voi olla oman yrityksen perustaminen. Tämä tulisi huomioida vahvemmin yrittäjiksi aikovien neuvonnassa.

Edellä kuvatun kustannustuen ja yksinyrittäjätuen ohella on useita muita keväällä käynnistettyjä toimenpiteitä ja joustoja, joita on päätetty jatkaa, ja myös uusia toimenpiteitä on vireillä. Näistä mainittakoon seuraavat:

- Väliaikainen laajennus yrittäjien työttömyysetuuteen jatkuu. Yrittäjät ovat voineet saada väliaikaisesti työmarkkinatukea, jos päätoiminen työskentely yrityksessä on päättynyt koronaviruspandemian takia. Hallitus esittää, että säännöksen voimassaoloa jatketaan 31.3.2021 asti. Työmarkkinatuen maksaminen edellyttää, että henkilö ilmoittautuu työnhakijaksi TE-toimistoon ja TE-toimisto antaa hänen oikeudestaan työmarkkinatukeen työvoimapoliittisen lausunnon Kelalle. Kela on maksanut työmarkkinatukea yhteensä noin 42 500 yrittäjälle huhti-syyskuussa 2020.
- Perintälakiin on ehdotettu tehtäväksi väliaikaisia muutoksia, joilla rajoitetaan nykyistä yksityiskohtaisemmin muiden kuin kuluttajasaatavien perintäkuluja ja julkisuusuhkaisen maksukehotuksen (tratan) käyttöä tällaisten saatavien perinnässä (HE 191/2020 vp). Tarkoituksena on helpottaa taloudellisissa vaikeuksissa olevien yritysten tilannetta, jota maksun viivästymisestä aiheutuvat perintäkulut voivat osaltaan entisestään pahentaa. Väliaikaisen lain on esityksen mukaan tarkoitus olla voimassa kesäkuun 2021 loppuun asti.
- Konkurssilain väliaikaiset muutokset. Konkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättämiseen perustuva maksukyvyttömyysosoittama on poistettu väliaikaisesti käytöstä ajaksi 1.5.2020–31.1.2021 konkurssilain (120/2004) väliaikaisilla muutoksilla. Lain

vaikutukset ovat olleet merkittävät, sillä konkurssien määrä on lain voimaantulon jälkeen laskenut voimakkaasti. Käytännössä velkojat eivät ole hakeneet yrityksiä konkurssiin tilanteissa, joissa lakia sovelletaan. Ilman uusia toimenpiteitä on odotettavissa, että konkurssien määrä kasvaa voimakkaasti, kun väliaikaisen lain voimassaoloaika päättyy.

Valmisteilla on hallituksen esitys, jonka mukaan konkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättäminen muodostaisi maksukyvyttömyysolettaman vasta, jos velallinen ei ole 30 päivän kuluessa velkojan maksukehotuksesta maksanut velkojan selvää ja erääntynyttä saatavaa, kun maksuaika normaalioloissa on viikko. Tarkoituksena on loiventaa siirtymää normaalien säännösten soveltamiseen ja varmistaa, että maksukyvyttömyysolettaman tullessa käyttöön pitkän tauon jälkeen kaikille yrityksille jää kohtuullinen aika järjestellä talousasioitaan.

Edellä mainittujen toimien ohella myös pidemmällä aikavälillä pyritään vaikuttamaan, että taloudellisiin vaikeuksiin joutuneet yrittäjät tunnistettaisiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja että mahdollisesti konkurssiin joutuneilla yrityksillä olisi mahdollisuus uuteen alkuun. Hallitusohjelman mukaisesti valmistellaan OM:n johdolla maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpanoa, mikä edellyttää myös valtakunnallisen Early warning-toimintamallin kehittämistä ja vakiinnuttamista. Early Warning-toimintamallin tavoitteena on antaa talous- ja maksuvaikeuksiin joutuneille mikro- ja pk-yrityksille asiantuntevaa, luottamuksellista ja maksutonta neuvoa riittävän ajoissa, jolloin yrityksiä voidaan auttaa takaisin kasvupolulle. Mikäli tämä ei ole mahdollista, tuetaan yrityksen lopettamista hallitusti.

Tarkkaa arviota tarjottujen tukimuotojen väliin jääneistä välinputoajayrityksistä ei ole mutta voidaan arvioida, että kevään kokemusten myötä kyetään kohdentamaan toimenpiteet entistä tarkemmin tukea tarvitseville yrityksille.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnistymässä laaja hanke, jossa tullaan arvioimaan koronatu- kien vaikutukset yrityksiin ja talouteen. Tavoitteena on selvittää tukien lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksia sekä tuottaa tietoa poliittisille päättäjille tulevia kriisejä varten. Lisäksi tehdään tarkastus tukivarojen käytöstä. Vaiheittain toteutettava arviointi ajoittuu vuosille 2020–2023. Kyse on moniosaisesta ja pitkäjänteisestä arvioinnista, jolla on useampi toteuttaja. Osahankkeiden toteutuksessa käytetään kilpailutusta ja riippumattomia asiantuntijaorganisaatioita.

Valtion koronarahoituksen kokonaismäärä maaliskuu-kesäkuussa 2020 oli noin 19 miljardia euroa. Tästä markkinaehtoista rahoitusta eli lainoja (Valtion Eläkerahasto ja Suomen Pankki), Finnveran lainojen takausvaltuuksia tai Teollisuussijoituksen pääomasijoitusohjelmia on 10,2 miljardia euroa ja loput 9 miljardia euroa tukia sisältäen työeläkemaksun alennusta 1,5 miljardia euroa.

Osa arvioinnista kohdistuu kaikkeen tukirahoitukseen, osa joihinkin yksittäisiin tukimuotoihin. Arviointikokonaisuudessa koronatu- kien lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset tutkitaan erikseen. Ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan koronatu- kien lyhyen aikavälin välittömiä vaikutuksia. Tarkastelussa on erityisesti, miten tuet kohdentuivat ja ehkäisivätkö ne konkurssreja, miten ne edisti- vät työllisyyttä ja millaisia vaikutuksia niillä oli uusiutumiseen ja tuottavuuteen. Hankkeesta vas- taa työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimiva riippumaton yritystukien tutkimusjaosto, joka tekee omia itsenäisiä arviointeja sekä kilpailuttaa taustatutkimukselle toteuttajat. Tutkimuksen

tekijäksi on valittu Aalto-yliopisto ja tutkimustulokset ovat käytettävissä arviolta maaliskuussa 2020.

Koronatukien pitkän aikavälin vaikutuksista on luvassa tietoa vuosina 2021–2023 kahdessa erillisessä arvioinnissa. Yritystukien tutkimusjaosto toteuttaa tukien politiikka-arvioinnin, jossa tarkastellaan muun muassa sitä, olivatko valitut tuet oikeita, mikä oli markkinaehtoisen rahoituksen rooli kokonaisuudessa ja millaiset politiikkakeinot sopivat erilaisiin talouskriiseihin ja tiettyyn tarpeeseen. Koronatukien riippumaton tutkimus on erittäin tärkeää tukien mittaluokan ja poikkeuksellisen suuren yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi. Yritystukien tutkimusjaosto julkaisee arvioitaan tulevissa raporteissaan, joissa hyödynnetään sekä jaoston omia analyysejä että tilattavien tutkimusten tuloksia.

Koronatukien vaikuttavuuden arvioinnissa puolestaan keskitytään tiettyjen tukien vaikuttavuuteen suhteessa niille asetettuihin tavoitteisiin sekä pitkän aikavälin tuottavuuteen, talouden rakenteelliseen uudistumiseen ja talouskasvuun. Lisäksi tutkitaan muita vaikutuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö kilpailuttaa arvioinnille toteuttajan vuonna 2021 ja vaikuttavuuden arviointi voisi siten valmistua aikaisintaan vuonna 2023.

Pienyrittäjillä on keskeinen rooli uusien työpaikkojen luomisessa. Hallitus on helpottanut uusien työntekijöiden palkkaamista panostamalla mm. pienten yritysten työsuhdeneuvontaan, tavoitteena tarjota työläinsäädännöllistä neuvontaa sekä auttaa pienyrittäjiä ja työllistämisestä kiinnostuneita yksinyrittäjiä palkkaamaan työntekijöitä ja madaltaa osaltaan ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnystä. Neuvontapalvelun toteuttajana on Suomen Yrittäjät (www.yritystentyyosuhdeneuvonta.fi).

Perinteisen työvoiman rekrytoinnin lisäksi on myös olemassa muita erilaisia tapoja palkata työvoimaa kuten työvoiman ostaminen tai vuokraaminen. Työ- ja elinkeinopalveluilla on meneillään esim. Työllistä taidolla-hanke, jossa opastetaan yrityksiä työvoiman hankinnassa ja työnantajuuudessa: https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/yrittajalle/tyollista_taidolla/index.html

Lisäksi työllisyyden edistämisen ministeriryhmän alatyöryhmissä valmistellaan työelämän uudistuksia työelämän tasapuoliseksi ja tulokselliseksi kehittämiseksi (mm. YT-lain uudistaminen ja paikallinen sopiminen).

Nykyisessä tilanteessa on myös mahdollista ilman lainsäädännöllisiä esteitä palkata kahden tai useamman yrityksen kesken työntekijä tai työntekijöitä ja jakaa näin työntekijän palkkaamisesta aiheutuneet kustannukset yhdessä palkkaavien yritysten kanssa. Toteutuksessa on mahdollista hyödyntää mm. yllä mainittuja palveluja.

Helsingissä 30.11.2020

Elinkeinoministeri Mika Lintilä